

**Fen Bilgisi Öğretmen Adaylarının Sosyo-Bilimsel Bir Konu Olan Organ
Bağışına Yönelik Metaforik Algıları**

**Science Teacher Candidates' Metaphoric Perception on Organ Donation
Which is A Socio-Scientific Issue**

Gonca HARMAN¹
Aytekin ÇÖKELEZ²

Extended Abstract

One of the main objectives of science curriculum that aims to train individuals as a scientific literate, is to develop scientific thinking habits through socio-scientific issues. Organ donation and organ transplantation is an extremely important socio-scientific issue. Organ donation and organ transplantation issues are located in 7th grade Body Systems unit in science curriculum and "to understand the importance in terms of social solidarity of organ donation and organ transplantation." acquisition is emphasized in science curriculum. Science teacher candidates will teach organ donation and organ transplantation in the course and science teacher candidates will affect students' perception on organ donation a positive or negative direction. Therefore, it is thought that determination of science teacher candidates' perception on organ donation is necessary and important. Metaphors helps to have an idea about individual's perceptions about a concept. Individuals' attitudes towards a concept can be effective on individuals' positive or negative metaphor towards a concept. The purpose of this research is to determine science teacher candidates' perceptions on organ donation through metaphors. Total 136 science teacher candidates studying at first (f: 39), second (f: 33), third (f: 33) and fourth (f: 31) grade at the Department of Science Education participated in this research. Phenomenology design was used in this qualitative research. Each science teacher candidates has been asked to complete the sentence "Organ donation is like ....., because....." as data collection tool. Teacher candidates have been asked to express that what is organ donation look like? The content analysis was used for the metaphors

---

¹ Dr. e-mail: goncaharman@hotmail.com

² Doç. Dr. İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Bölümü, e-mail: cokelez@itu.edu.tr

Bu makale iThenticate programı ile taranmıştır.

Makale Gönderim Tarihi: 27/12/2016- Kabul Tarihi: 08/03/2017

developed by science teacher candidates. Data of this research were analyzed by following the steps as (1) naming, (2) classification, (3) category development, (4) providing the reliability and validity, and (5) transferring data to the computer. According to the research results, the science teacher candidates developed different metaphors about organ donation. Remarkable metaphor examples are presented with direct quotations and reasons that were expressed by science teacher candidates. i.e. vegetative reproduction, spring season, life water, mother, pomegranate, spare player, changing the battery, Superman, vehicle repair, Big Bang, supernova, seasons, neighborhood relations, domino stones, win exam. Science teacher candidates' metaphors were evaluated in 19 different categories such as revival-rebirth, necessities, sacrifice, life-saving, superhero, luck and hope, happiness, re-use-acquisition, support, repair, sharing, order and balance, limited and valuable source, the water cycle, mutual benefit, innocence, widespread and lasting impact, quality of life, their personal preferences. It was seen that the categories which have the most metaphors are the revival-rebirth, necessities, life-saving and sacrifice. Research results showed that science teacher candidates didn't develop negative metaphor on organ donation. The whole of the science teacher candidates' perception on organ donation were found to be positive.

Öz

Bu araştırmada fen bilgisi öğretmen adaylarının organ bağışına ilişkin algılarının metaforlar aracılığı ile incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmaya Eğitim Fakóltesi Fen Bilgisi Eğitimi Anabilim Dalında 1 (f: 39), 2 (f: 33), 3 (f: 33) ve 4. (f: 31) sınıfta öğrenim gören toplam 136 fen bilgisi öğretmen adayı katılmıştır. Bu nitel araştırmada fenomenoloji deseni kullanılmıştır. Veri toplama aracı olarak her öğretmen adayından "Organ bağışı ..... gibidir, çünkü....." cümlesini tamamlaması istenmiştir. Çalışma sonucunda fen bilgisi öğretmen adaylarının organ bağışı ile ilgili farklı metaforlar geliştirdikleri görölmüştür. Bu metaforlardan vejetatif üreme, ilkbahar mevsimi, can suyu, anne, nar, yedek oyuncu, bataryayı değiştirmek, Süpermen, araç tamiri, Big Bang, süpernova, mevsimler, komşuluk ilişkileri, domino taşları, KPSS'yi kazanmak olmak üzere dikkat çekici örnekler öğretmen adaylarının ifade ettikleri gerekçelerle doğrudan alıntılarla sunulmuştur. Bu metaforlar canlanma-yeniden doğma, zaruri ihtiyaç, fedakârlık, hayat kurtarma, süper kahraman, şans ve umut, mutluluk, yeniden kullanım-kazanım, yardım, tamir, paylaşma, düzen ve denge, kısıtlı ve değerli kaynak, su döngüsü, karşılıklı fayda, masumiyet, yaygın ve sürekli etki, kaliteli yaşam ve kişisel tercih olmak üzere 19 farklı

kategoride değerlendirilerek sonuçlar yorumlanmıştır. En çok metafor bulunan kategorilerin canlanma-yeniden doğma, zaruri ihtiyaç, hayat kurtarma ve fedakârlık olduğu görülmüştür. Araştırma sonucunda fen bilgisi öğretmen adaylarının organ bağışına yönelik olumsuz metafor oluşturmadığı görülmüştür. Fen bilgisi öğretmen adaylarının tamamının organ bağışına yönelik algılarının olumlu olduğu saptanmıştır.

Anahtar kelimeler: Metafor, Sosyo-Bilimsel Konular, Organ Bağışı, Fen Bilgisi Öğretmen Adayı.

Abstract

The purpose of this research is to determine science teacher candidates' perceptions on organ donation through metaphors. Total 136 science teacher candidates studying at first (f: 39), second (f: 33), third (f: 33) and fourth (f: 31) grade at the Department of Science Education participated in this research. Phenomenology design was used in this qualitative research. Each science teacher candidates has been asked to complete the sentence "Organ donation is like ....., because....." as data collection tool. Teacher candidates have been asked to express that what is organ donation look like? According to the research results, the science teacher candidates developed different metaphors about organ donation. Remarkable metaphor examples are presented with direct quotations and reasons that were expressed by science teacher candidates. i.e. vegetative reproduction, spring season, life water, mother, pomegranate, spare player, changing the battery, Superman, vehicle repair, Big Bang, supernova, seasons, neighborhood relations, domino stones, win exam. Science teacher candidates' metaphors were evaluated in 19 different categories such as revival-rebirth, necessities, sacrifice, life-saving, superhero, luck and hope, happiness, re-use-acquisition, support, repair, sharing, order and balance, limited and valuable source, the water cycle, mutual benefit, innocence, widespread and lasting impact, quality of life, their personal preferences. It was seen that the categories which have the most metaphors are the revival-rebirth, necessities, life-saving and sacrifice. Research results showed that science teacher candidates didn't develop negative metaphor on organ donation. The whole of the science teacher candidates' perception on organ donation were found to be positive.

Keywords: Metaphor, Socio-Scientific Issues, Organ Donation, Science Teacher Candidates.

Giriş

Organ nakli, başka yollarla tedavi edilemeyen hastalıklar için önemli bir tedavi yöntemidir (Çetin ve Harman, 2012). Organ naklinde hastaların hayatını kurtarmak, yaşama sürelerini artırmak ve daha kaliteli bir yaşam sürmelerini sağlamak hedeflenmektedir. Ancak organ nakli tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de önemli bir sağlık sorunudur. Organ yetmezliği insidansı her geçen gün çoğalırken bazı hastalar kendilerine uygun organa kısa süre içerisinde kavuşurken bazı hastalar senelerce beklemek zorunda kalmaktadır. Bazı hastalar ise kendilerine uygun organa kavuşmayı beklerken yaşamlarını yitirmektedir. Bu sorunun giderilmesi için yetersiz sayıdaki organ bağışının artırılması gerekmektedir (Özdağ, 2001).

Ülkemizde organ bağışı yeterli düzeyde yapılmamaktadır. Oysa ki, alanyazında organ bağışına yönelik bakış açıları (Annadurai, Mani ve Ramasamy, 2013; Savaşer vd., 2012; Kavurmacı, Karabulut ve Koç, 2014) ve tutumların (Hamed vd, 2016; Liu vd., 2015; Kose, Onsu ve Topuzoğlu, 2015) olumlu olduğuna ilişkin araştırmalar yer almaktadır. Araştırmalara katılan bireylerin yarıya yakını organlarını bağışlayacaklarını belirtirken gerekçelerini hayat kurtarmak (Cebeci, Sucu-Dağ ve Karazeybek, 2015; Kavurmacı, Karabulut ve Koç, 2014), insanlara yardım etmek (Cebeci, Sucu-Dağ ve Karazeybek, 2015; Savaşer vd., 2012), insanlara faydalı olmak (Kavurmacı, Karabulut ve Koç, 2014), insanlığa hizmet etmek, öldükten sonra çürüyüp gidecek organların işe yaraması, insanın bir parçasının kendi öldükten sonra bile yaşamaya devam etmesi (Özmen, Çetinkaya, Sarızeybek ve Zeybek, 2008), bir gün kendisinin de organ bağışına ihtiyacı olabileceğini düşünmek (Cebeci, Sucu-Dağ ve Karazeybek, 2015), dinsel nedenler, bilime yardımcı olmak (Savaşer vd., 2012) olarak ifade etmektedir.

Farkındalık, tutum ve bakış açıları olumlu olmasına karşın alanyazında hemşirelik ve sağlık yüksekokulu öğrencilerinin yarısından fazlasının organ bağışlama konusunda kararsız olması dikkat çekicidir (Cebeci, Sucu Dağ ve Karazeybek, 2015; Özmen vd., 2008).

Yetersiz sayıdaki organ-doku nakillerinin artırılması üzerinde eğitim, bilinçlendirme ve bilgilendirme son derece önemli bir etki oluşturacaktır (Kara, Salman ve Öngel, 2012). Bireylere verilecek eğitimlerde kısa film, reklam, imza günleri ve alanında uzman kişilerin katıldığı açık oturumların düzenlenmesi (Annadurai, Mani ve Ramasamy, 2013), sevilen kişilerin, sanatçıların organ bağışı-nakline yönelik programlarda rol alması ve öncülük etmesi (Kavurmacı, Karabulut ve Koç, 2014), bireylerin konuya ilişkin bilgilerinin ana kaynağı olması nedeni ile özellikle de medyada

konuya ilişkin olumlu haberlere yer verilmesi gereklidir (Cebeci, Sucu-Dağ ve Karazeybek, 2015; Kavurmacı, Karabulut ve Koç, 2014; Liu vd., 2015; Kose, Onusuz ve Topuzoğlu, 2015; Özmen vd., 2008). Öyle ki, alanyazında konu hakkında bilgi sahibi olan bireylerin bağış yapma oranının daha yüksek olduğu ifade edilmektedir (Balci ve Şahingöz, 2014). Organ bağışına karşı isteksizlik yetersiz ya da yanlış bilgilendirilmeden kaynaklanmaktadır (Yaşar vd., 2008). Bilgi ve tutum arasındaki pozitif ilişki dikkate alındığında (Hamed vd., 2016) bilgi ve olumlu tutum kazandırılması eğitim programlarında organ bağışı ile ilgili konulara yer verilmesini gerekli kılmaktadır (Yaşar vd., 2008; Kavurmacı, Karabulut ve Koç, 2014; Liu vd., 2015). Bu nedenle organ bağışı ile ilgili konular eğitim programlarına çok küçük yaşlardan başlanarak dâhil edilmelidir (Kavurmacı, Karabulut ve Koç, 2014). Eğitim ve öğretimde konuya yer verilmesinin ve bireylerin özellikle küçük yaşlardan itibaren bilgilendirilmelerinin önemli olduğu düşünülmektedir. Bu bağlamda fen bilimleri öğretim programı incelendiğinde ilgili konulara yer verildiği görülmektedir. Tüm bireylerin fen okuryazarı olarak yetişmesini amaçlayan fen bilimleri dersi öğretim programının temel amaçlarından biri “Sosyo-bilimsel konuları kullanarak bilimsel düşünme alışkanlıklarını geliştirmektir.” Organ bağışı da son derece önemli bir sosyo-bilimsel konudur. Bu konuya ilişkin fen bilimleri dersi öğretim programında 7. sınıf Vücudumuzdaki Sistemler ünitesinde organ bağışı ve organ nakli yer almakta ve programda “Organ bağışı ve organ naklinin toplumsal dayanışma açısından önemini kavrar.” kazanımı vurgulanmaktadır (MEB, 2013). Öğretim programında belirtilen kazanımlara ulaşmak ve organ bağışını artırmak için verilecek eğitim ve gerçekleştirilecek etkinliklerin süreklilik arz etmesinin sağlanması bağlamında (Annadurai, Mani ve Ramasamy, 2013; Özdağ, 2001) Sağlık Bakanlığı Milli Eğitim Bakanlığı ile işbirliği yaparak ilk ve ortaöğretim okullarındaki öğrencilerin ve öğrenci velilerinin bilinçlendirilmesi ve daha duyarlı hale getirilmesi için eğitim programları düzenlemekte ve 3-9 Kasım Organ Nakli Haftasında okullarda çeşitli etkinlikler yapılmaktadır (Gökçe, Özer ve Kilci, 2016).

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Şüphesiz ki, organ nakli ve bağışı ile ilgili verilecek eğitim konu ile ilgili bilgi, tutum ve davranışları olumlu etkileyecek (Akgun, Tokalak ve Erdal, 2002); ayrıca organ bağışının önündeki engellerin, karasızlıkların ortadan kaldırılmasını da sağlayacaktır (Cebeci, Sucu-Dağ ve Karazeybek, 2015). Eğitim süreci içinde okullarda organ bağışı hakkında yapılacak

bilgilendirmeler organ bağışına yönelik duyarlılığın ve beraberinde de organ bağışısı yapacak kişi sayısının artması üzerinde etkili olacaktır (Kaça vd., 2009; Koçak vd., 2010). Bu bağlamda geleceğin öğretmenleri olarak fen bilgisi öğretmen adayları konuyu sınıflarında işleyecek ve öğrencilerinin organ bağışısına yönelik algılarını olumlu ya da olumsuz yönde etkileyeceklerdir. Bundan dolayı fen bilgisi öğretmen adaylarının organ bağışısına yönelik algılarının belirlenmesinin gerekli ve önemli olduğu düşünölmektedir.

Bireylerin bir kavrama yönelik algıları hakkında fikir sahibi olmak için metaforlar kullanılabilir. Metaforlar, bir kavramın bireyler tarafından nasıl algılandığı ile ilgili fikir sahibi olmaya yardımcıdır (Cerit, 2008; Girmen, 2007; Gürbüzöğlü-Yalmancı ve Aydın, 2013). Bilinen bir kavram ya da durumdan yararlanılarak bilinmeyen bir kavram ya da durumla ilgili olarak açıklamalar yapabilmek imkânı sunan metaforlar (Dönmez-Usta ve Ültay, 2015) bilinen bir alandan genellikle bilinmeyen bir alana bilginin transfer edilmesidir (Soysal ve Afacan, 2012). Bu araştırmada fen bilgisi öğretmen adaylarının organ bağışısına ilişkin algılarının metaforlar aracılığı ile incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma organ bağışısına ilişkin algıların metaforlar aracılığı ile belirlenmesi bağlamında alanyazında bir ilk olması nedeni ile önemlidir. Ayrıca bu araştırma sonucunda ortaya çıkan dikkat çekici metaforların ve bu metaforlar için ifade edilen gerekçelerin organ bağışısına yönelik kamu spotu, afiş ve broşürlerin hazırlanmasında kullanılabileceği düşünölmektedir.

Araştırmanın Yöntemi

Bu nitel araştırmada farkında olmamıza rağmen derinlemesine ve ayrıntılı bir anlayışa sahip olmadığımız olgular üzerinde yoğunlaşan olgu bilim (fenomenoloji) deseni kullanılmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Odak noktası kişisel tecrübeler olan fenomenoloji bireyin kişisel dünya görüşü ve olayları yorumlaması ile ilgilenmektedir. Bu yaklaşımda olaylara ya da kavramlara müdahale etmeden bireyin kendisini ve dünyasını nasıl gördüğünü inceleyerek insan doğası hakkında daha çok şey öğrenilmeye çalışılmaktadır (Çekmez, Yıldız ve Bütüner, 2012).

Çalışma Grubu

Araştırmaya Eğitim Fakültesi Fen Bilgisi Eğitimi Anabilim Dalında 1 (f: 39), 2 (f: 33), 3 (f: 33) ve 4. (f: 31) sınıfta öğrenim gören toplam 136 fen bilgisi öğretmen adayı katılmıştır.

Veri Toplama Aracı

Araştırmaya katılan fen bilgisi öğretmen adaylarının organ bağışına yönelik algılarını belirlemek için "Organ bağışısı ..... gibidir, çünkü....." cümlesini tamamlamaları istenmiştir.

Verilerin Analizi

Araştırma kapsamında elde edilen verilerin analizinde Saban (2008), Yapıcı (2015) ve Ulukök, Bayram ve Selvi (2015) tarafından yapılan çalışmalarda kullanılan (1) adlandırma, (2) tasnif etme, (3) kategori geliştirme, (4) geçerlik ve güvenilirliği sağlama ve (5) verileri bilgisayar ortamına aktarma aşamaları takip edilmiştir.

(1)Adlandırma aşaması: Fen bilgisi öğretmen adaylarının oluşturdukları metaforlar gerekçeleri ile birlikte yazılmıştır. Oluşturulan metaforlar ile metafor-gerekçe uygunluğu incelenmiştir.

(2)Tasnif etme (eleme ve arıtma) aşaması: Fen bilgisi öğretmen adaylarının metaforları konu, kaynak ve konu ile kaynak arasındaki ilişki bağlamında analiz edilmiştir. Organ bağışısı kavramı için 136 formdan 69 metafor elde edilmiştir.

(3)Kategori geliştirme aşaması: Fen bilgisi öğretmen adaylarının oluşturdukları metaforlar ortak özellikleri açısından incelenmiştir. Organ bağışısı için 19 farklı kategori geliştirilmiştir.

(4)Geçerlik ve güvenilirliği sağlama aşaması: Kategoriler altına yerleştirilen metaforların ilgili kategorileri temsil etme uygunluğunu belirlemek amacı ile iki araştırmacının birbirinden bağımsız olarak belirledikleri kategoriler karşılaştırılmıştır. Görüş birliği ve görüş ayrılığı sayıları belirlenmiştir. Veri analizinin güvenilirliği, Miles ve Huberman'ın (1994) Güvenirlik = Görüş Birliği \ [Görüş Birliği + Görüş Ayrılığı] X 100 formülü kullanılarak hesaplanmış ve güvenilirlik değeri % 90 olarak bulunmuştur. Bulunan değer %70'in üzerinde olup bu araştırma için güvenilir olarak kabul edilmiştir (Miles ve Huberman, 1994).

(5)Verileri bilgisayar ortamına aktarma aşaması: Metafor sayıları belirlenip kategorilerin oluşturulmasının ardından veriler bilgisayar ortamına aktarılarak katılımcı sayılarını temsil eden frekanslar ve yüzdeler hesaplanmıştır.

Bulgular

Fen bilgisi öğretmen adaylarının ifade ettikleri metaforlar ve bu metaforların yer aldığı kategoriler Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1: Fen Bilgisi Öğretmen Adaylarının İfade Ettikleri Metaforlar, Metaforların Yer Aldığı Kategoriler ve Frekans-Yüzde Değerleri

Kategoriler	f	%	Metaforlar
Canlanma-yeniden doğma	29	21,3	tohum (f: 5), vejetatif üreme (f: 5), can suyu (f: 4), doğum (f: 4), hayata ikinci kere gelmek (f: 3), tırtıl-kelebek (f: 2), ilkbahar mevsimi (f: 1), bahar vakti bahçıvanın ağaç dikmesi (f: 1), çiçek açmaya başlayan ağaç (f: 1), toprak (f: 1), fidan (f: 1), rejenerasyon (f: 1)
Zaruri ihtiyaç	25	18,4	su (f: 13), oksijen (f: 6), nefes (f: 2), güneş ışığı (f: 2), aile (f: 1), kalp (f: 1)
Fedakârlık	15	11,0	aile ilişkileri (f: 5), aşk (f: 5), kardeşlik (f: 2), anne (f: 1), baba (f: 1), köpek (f: 1)
Hayat kurtarma	14	10,3	bir insana hayat vermek (f: 5), nar (f: 3), doktor (f: 2), bataryayı değiştirmek (f: 1), yedek oyuncu (f: 1), ilaç (f: 1), panzehir (f: 1)
Süper kahraman	9	6,6	süpermen (f: 3), batman (f: 2), roadrunner (f: 1), karlar kraliçesi (f: 1), mucize (f: 1), sihirli değnek (f: 1)
Şans ve umut	7	5,1	güneşin doğuşu (f: 2), ışık (f: 1), yıldız (f: 1), takvimdeki yapraklar (f: 1), yonca yaprağı (f: 1), ikinci hayat (f: 1)
Mutluluk	5	3,7	bir çocuğu sevindirmek (f: 2), festival (f: 1), komedi filmi (f: 1), dondurma (f: 1)
Yeniden kullanım-kazanım	5	3,7	geri dönüşüm (f: 2), ağaç (f: 2), eşya (f: 1)
Yardım	4	2,9	ihtiyacı olan birine para vermek (f: 4)
Tamir	4	2,9	araç (f: 2), bozuk oyuncak (f: 1), bilgisayar (f: 1)
Paylaşma	4	2,9	sevgi (f: 3), elektron (f: 1)

Düzen ve denge	4	2,9	Big Bang (f: 1), süpernova (f: 1), enerji dönüşümü (f: 1), mevsimler (f: 1)
Kısıtlı ve değerli kaynak	2	1,5	içilebilen su (f: 1), altın (f: 1)
Su döngüsü	2	1,5	su döngüsü (f: 2)
Karşılıklı fayda	2	1,5	komşuluk ilişkileri (f: 1), pazarda alış veriş (f: 1)
Masumiyet	2	1,5	yeni doğmuş bebek (f: 2)
Yaygın ve sürekli etki	1	0,7	domino taşları (f: 1)
Kaliteli yaşam	1	0,7	KPSS'yi kazanmak (f: 1)
Kişisel tercih	1	0,7	kurallara uygun davranmak (f: 1)

Tablo 1 incelendiğinde fen bilgisi öğretmen adaylarının toplam 69 farklı metafor oluşturduğu ve bu metaforların 19 kategori altına yerleştirildiği görülmektedir.

Fen bilgisi öğretmen adaylarının ifade ettikleri metaforlardan dikkat çekici örnekler gerekçeleri ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

Organ bağışını canlanma-yeniden doğma kategorisinde ele alan öğretmen adaylarından biri organ bağışını vejetatif üremeye benzetmiştir. Bu düşüncesini "*Organ bağışı vejetatif üreme gibidir. Çünkü bitkilerin bir parçasını alıp tekrar dikildiğinde yaşar, canlanır. Organ da aynıdır. Birine ait bir organ bir başkasında canlanır, hayat bulur. O kişiye de hayat verir.*" gerekçesi ile desteklemiştir. Öğretmen adayı vücutta yer alan bir organdan onu tekrar oluşturabilecek şekilde bir parça alınması neticesinde alınan parçanın bağımsız yeni bir organ haline gelebileceğini ifade etmektedir. Bu bağımsız yeni organ ihtiyacı olan vücuda nakledildiğinde vücudun sahibine hayat verecektir. Kadavradan organ nakli olabildiği gibi canlıdan da organ nakli mümkündür. Hayatta iken de başka bir hayatı kurtarmak olasıdır. Karaciğer nakillerinde olduğu gibi canlıdan alınacak bir parça koşulların sağlanması durumunda ihtiyacı olan vücuda nakledilebilir. Öğretmen adayı organ bağışını vejetatif üremeye benzeterek yaşarken de yapılacak bir bağış ile hayatın devam etmesinin sağlanabileceğini vurgulamaktadır. Bir öğretmen adayı ise organ bağışını ilkbahar mevsimine benzeterek düşüncesini "*Organ bağışı ilkbahar mevsimi gibidir. Çünkü ilkbaharda doğa canlanır. Aynı bir insanın hayatını ona organ bağışında bulunarak kurtardığımızda tekrar hayata döndüğü, canlandığı gibi.*" gerekçesi ile desteklemiştir. Öğretmen adayı doğanın yeniden canlandığı mevsimin ilkbahar olduğunu ve benzer şekilde insan hayatının da yapılacak organ bağışı ile canlanacağını düşünmektedir. Başka bir öğretmen adayı ise organ bağışını can suyuna benzeterek düşüncesini

“Organ bağıışı can suyu gibidir. Çünkü can suyu nasıl bir bitkinin hayata tutunmasına, yeşermesine yardım ediyorsa, organ bağıışı da belki de umutların tükendiği anda yeniden bir hayatın yeşermesine vesiledir.” gerekçesi ile desteklemiştir. Öğretmen adayı bitkinin can suyu ile toprağa tutunması gibi insanın da yapılacak organ bağıışı ile hayata tutunabileceğini düşünmektedir.

Organ bağıışını fedakârlık kategorisinde ele alan öğretmen adaylarından biri organ bağıışını anneye benzetmiştir. Bu düşüncesini *“Organ bağıışı anne gibidir. Çünkü karşılıksız, çıkar gözetmeksizin iyilik yapan biri gibidir. Anne gibi hayat verir. Kişiyi yaşama bağlar. Menfaat gözetmez.”* gerekçesi ile desteklemiştir. Öğretmen adayı ihtiyacı olan bir kişiye karşılık beklemeden yapılan fedakârlığa dikkat çekmektedir.

Organ bağıışını hayat kurtarma kategorisinde ele alan öğretmen adaylarından biri organ bağıışını nara benzetmiştir. Bu düşüncesini *“Organ bağıışı nar gibidir. Çünkü dıştan bir bütün gibidir. Ama içini açınca pek çok parçaya bölünebilir. Vücut da nar gibidir. Öldüğümüzde organ bağıışı yaparsak nar taneleri gibi parçalara ayrılır ve hayatları kurtarırız.”* gerekçesi ile desteklemiştir. Özellikle kadavradan gerçekleştirilecek nakiller bireyin belki tanıdığı belki de hiç tanımadığı bedenlerin yeniden hayata tutunmalarına imkân sağlayabilecek bir saçılmadır. Tıpkı nar tanelerinin her yere saçılması sonucunda birin bin olması gibi bir insan çok sayıda insana hayat verebilecektir. Öğretmen adayı organ bağıışı ile çok sayıda hayat kurtarılacak dışarıdan bakınca görünen bir yaşamın içini açınca çok sayıda yaşam için kurtarıcı olabileceğini düşünmektedir. Başka bir öğretmen adayı organ bağıışını yedek oyuncuya benzetmiştir. Bu düşüncesini *“Organ bağıışı yedek oyuncu gibidir. Çünkü oyunda anlık yaşanan sıkıntıda eksiği tamamlar; oyunun, hayatın devamını sağlar.”* gerekçesi ile desteklemiştir. Öğretmen adayı hayatın bir oyun olduğunu, oyuncuların birinin herhangi bir sebeple oyunun devam etmesine engel teşkil etmesi halinde devreye sokulacak yedek oyuncu ile oyunun devam ettirilmesi gerektiğini ifade etmektedir. Benzer şekilde hayatın devam etmesine engel olan durumun organ bağıışı ile ortadan kaldırılabileceğini düşünmektedir. Bir diğeri ise bataryayı değiştirmeye benzeterek düşüncesini *“Organ bağıışı bataryayı değiştirmek gibidir. Çünkü organ bağıışı olmazsa ömrümüz tükenir. Nasıl ki yeni bir batarya alıp telefon tekrar kullanılabilirse organ bağıışı da yeni bir hayat bulmaktır.”* gerekçesi ile desteklemiştir. Öğretmen adayı vücudun normal bir şekilde çalışabilmesi ile telefonun çalışması için gerekli koşullar arasında kurduğu ilişkide vücudun ya da telefonun çalışmasına engel olan organın ya da bataryanın değiştirilmesi halinde mevcut sorunun çözülebileceğini vurgulamaktadır.

Organ bağışını süper kahraman kategorisinde ele alan öğretmen adaylarından biri organ bağışını süpermene benzetmiştir. Bu düşüncesini *“Organ bağışı televizyonlarda izlediğimiz süper kahramanlar, Süpermen gibidir. Çünkü nasıl o süper kahramanlar başı her sıkışan, yardıma ihtiyacı olan insanları kurtarıyorsa organ bağışı da zorda kalan insanların hayatını kurtarır.”* gerekçesi ile desteklemiştir. Süper kahramanlar gerçekleşmesi halinde çok ciddi ve telafisi mümkün olmayacak derecede olumsuz sonuçlar doğurabilecek olaylara müdahale ederek zor durumdaki insanlara yardım ederler. Çoğunlukla da yok olmak üzere olan şeyleri kurtarırlar. Öğretmen adayı organ bağışını gerçek üstü bağlamda ele alarak bir kurtarıcı ile özdeşleştirmiştir.

Organ bağışını tamir kategorisinde ele alan öğretmen adaylarından biri organ bağışını araç tamirine benzetmiştir. Bu düşüncesini *“Organ bağışı araç tamiri gibidir. Çünkü elimizde iki araç olduğunu düşünelim. Biri kaza sebebiyle kullanılmayacak halde ancak bazı parçalar kırılmamış veya bozulmamış çalışır durumda, bir tane de iyi kullanılmamış iskeleti sağlam ancak motoru bozuk bir araç düşünelim. Pert olmuş araçtaki kullanılabilir malzemelerle diğer araç çalışır hale getirilir.”* gerekçesi ile desteklemiştir. Kadavradan gerçekleştirilecek organ bağışına dikkat çeken öğretmen adayı kadavra için artık herhangi bir işlevi olmayacak olan organların başka bir insanın hayatına devam etmesini sağlayabileceğini vurgulamaktadır. Burada kadavra içerisinde kalması anlamsız olan organın başka bir bedende anlam kazanması söz konusudur.

Organ bağışını düzen ve denge kategorisinde ele alan öğretmen adaylarından biri organ bağışını Big Bang'e benzetmiştir. Bu düşüncesini *“Organ bağışı Big Bang gibidir. Çünkü kendi düzen ve dengesini bozduğu halde yeni bir yaşamın başlangıcını oluşturur. Organ bağışlayan kişi de kendinden bir parça vererek var olan dengesini değiştirerek hayat verir. Organ bağışı tıpkı Big Bang patlaması gibidir. Patlama olmasaydı bu hayat ve dengenin olmayacağı gibi.”* gerekçesi ile desteklemiştir. Başka bir öğretmen adayı süpernovaya benzeterak düşüncesini *“Organ bağışı süpernova gibidir. Çünkü evrende nasıl bir yıldız yok olduğunda yeni bir yıldız oluşuyor. Organ bağışı da bunun gibidir. Süpernovada bir yıldızın yok oluşu diğer bir yıldızın var oluşuyorsa organ bağışında ise bir hayatın sona ermesi yeni hayatların başlangıcı gibidir.”* gerekçesi ile desteklemiştir. Öğretmen adayı bir yaşamın sona ermesi ile yeni bir yaşamın başlaması arasındaki tetikleyici güce dikkat çekmiştir. Öyle ki, organ bağışı bekleyen insanlar için bekledikleri organa kavuşmakla birlikte hayat yeniden başlar. Bu başlangıcı sona eren yaşamdan geriye kalanlar sağlar. Bir diğeri ise organ bağışını mevsimlere benzetmiştir. Bu düşüncesini *“Organ bağışı mevsimler gibidir. Çünkü bir mevsim biterken biri hayat bulur. Birbirini takip eden hayat döngüsüdür.”* gerekçesi ile desteklemiştir. Öğretmen adayı

biten bir mevsimin ardından diğer mevsimin başlaması, biten bir hayatla diğer hayatın başlaması gibi her sonun yeni bir başlangıca neden olacağını düşünmektedir.

Organ bağışını karşılıklı fayda kategorisinde ele alan öğretmen adaylarından biri organ bağışını komşuluk ilişkilerine benzetmiştir. Bu düşüncesini *“Organ bağışı komşuluk ilişkileri gibidir. Çünkü komşu komşunun külüne muhtaçtır.”* gerekçesi ile desteklemiştir. Öğretmen adayı insanların birbirlerine ihtiyaç duyabileceklerini ve bu ihtiyaçları giderirken de karşılıklı yardımlaşmanın önemli olduğunu ifade etmektedir.

Organ bağışını yaygın ve sürekli etki kategorisinde ele alan öğretmen adaylarından biri organ bağışını domino taşlarına benzetmiştir. Bu düşüncesini *“Organ bağışı domino taşları gibidir. Çünkü sen öldüğünde senle biri yaşayacak. Sen organını bağışlayınca bir hayat kurtulacak. Aslında sen hiç ölmeyeceksin. Sen bir başkasına organ vereceksin verdiğin kişi bir başkasına böylelikle hayatlar devredilecek.”* gerekçesi ile desteklemiştir. Domino taşlarının gerçekleştirdiği harekette bir olayın kendisinden sonra gerçekleşecek olayı tetiklemesi, başlatması ve gerçekleşen olayın etki alanını büyütürken devamlı bir şekilde ilerletmesi söz konusudur. Bu bağlamda bir bireyin organ bağışlamayı istemesinin ve bağış yapmasının sebebi daha önce kendisine başka bir kişinin organ bağışı yapmış olması olabilir. Yapılacak bir bağış başka bir bağışı tetikleyerek bağışlar zinciri oluşturabilir. Öğretmen adayı organ bağışını sana bağışlandığı gibi sen de bir başkasına bağışla anlayışı ile değerlendirmektedir.

Organ bağışını kaliteli yaşam kategorisinde ele alan bir öğretmen adayı organ bağışını KPSS’yi kazanmaya benzetmiştir. Bu düşüncesini *“Organ bağışı KPSS’yi kazanmak gibidir. Çünkü insana daha kaliteli bir yaşama şansı verir.”* gerekçesi ile desteklemiştir. KPSS’yi kazanan birey tüm ihtiyaçlarını kendi imkânları ile karşılayarak kendi ayakları üzerinde kimseden yardım ya da destek almadan durabilir. Organ bağışından önce belki de bir cihaza bağlı olarak yaşayan, temel ihtiyaçlarını gidermek için başkalarından yardım alan bir birey de organ bağışından sonra daha kaliteli bir yaşam şansı elde ederek kendi kendine yeter hale gelebilir.

Sonuç

Araştırma sonucunda fen bilgisi öğretmen adaylarının oluşturdukları metaforlara ilişkin canlanma-yeniden doğma, zaruri ihtiyaç, fedakârlık, hayat kurtarma, süper kahraman, şans ve umut, mutluluk, yeniden kullanım-kazanım, yardım, tamir, paylaşma, düzen ve denge, kısıtlı ve değerli kaynak, su döngüsü, karşılıklı fayda, masumiyet, yaygın ve

sürekli etki, kaliteli yaşam ve kişisel tercih olmak üzere 19 farklı kategori ortaya çıkmıştır. Bu kategoriler içerisinde en çok metafor bulunan kategorilerin canlanma-yeniden doğma, zaruri ihtiyaç, fedakârlık ve hayat kurtarma olduğu saptanmıştır. Alanyazında da iyilik etmek (Özdağ, 2001), birinin hayatını kurtarmak (Cebeci, Sucu-Dağ ve Karazeybek, 2015; Kavurmacı, Karabulut ve Koç, 2014; Özdağ, 2001), yararlı olma isteği (Cebeci, Sucu-Dağ ve Karazeybek, 2015; Kavurmacı, Karabulut ve Koç, 2014; Savaşer vd., 2012; Özdağ, 2001), insanlığa hizmet, öldükten sonra çürüyüp gidecek organların işe yaraması, insanın bir parçasının kendisi öldükten sonra yaşamaya devam etmesi (Özmen vd., 2008), bir gün kendisinin de organ bağışına ihtiyacı olabileceği (Cebeci, Sucu-Dağ ve Karazeybek, 2015) gibi içsel faktörlerin bireyleri organ bağışında bulunmaya yönelttiği ifade edilmektedir.

Kategoriler altında yer alan metaforlar incelendiğinde vejetatif üreme, ilkbahar mevsimi, can suyu, anne, nar, yedek oyuncu, bataryayı değiştirmek, Süpermen, araç tamiri, Big Bang, süpernova, mevsimler, komşuluk ilişkileri, domino taşları, KPSS'yi kazanmak olmak üzere dikkat çekici örnekler olduğu görülmüştür. Bununla birlikte fen bilgisi öğretmen adaylarının organ bağışına yönelik olumsuz metafor oluşturmadıkları öğretmen adaylarının tamamının organ bağışına yönelik algılarının olumlu olduğu belirlenmiştir. Araştırma kapsamında elde edilen bu sonuç öğretmen adaylarının ilgili konuyu sınıflarında işleyecekleri ve öğrencilerinin organ bağışına yönelik algılarını olumlu ya da olumsuz yönde etkileyecekleri düşünüldüğünde son derece önemlidir. Öyle ki, geniş kitleleri bilinçlendirme ve farkındalık kazandırmada eğitim, bu eğitimi vermede de öğretmenler ve geleceğin öğretmenleri olarak öğretmen adaylarının rolü büyüktür. Organ bağışına yönelik duyarlılığın ve beraberinde de organ bağışı yapacak kişi sayısının artması verilecek eğitim ve bu eğitimi verecek öğretmen ve öğretmen adaylarının olumlu algılara sahip olmaları ile mümkündür.

Kaynakça

- Annadurai, K., Mani, K. & Ramasamy J. (2013). A Study on Knowledge, Attitude and Practices About Organ Donation Among College Students in Chennai, Tamil Nadu -2012. *Prog Health Sci 2013, KAP on organ donation*, 3(2), 59-65.
- Akgun, S., Tokalak, I. & Erdal, R. (2002). Attitudes and Behavior Related to Organ Donation and Transplantation: A Survey of University Students. *Transplantation Proceedings*, 34, 2009-2011.

- Balcı, E. & Şahingöz, M. (2014). Hemşirelerin Organ Bağışına Bakışları. *Cumhuriyet Tıp Dergisi*, 36, 503-511.
- Cebeci, F., Sucu-Dağ, G. & Karazeybek, E. (2015). Undergraduate Nursing Students' Opinions and Attitudes Toward Organ Donation: A Survey in A Turkish University. *Journal of Nursing Education and Practice*, 5(9), 83-89.
- Cerit, Y. (2008). Öğretmen Kavramı ile İlgili Metaforlara İlişkin Öğrenci, Öğretmen ve Yöneticilerin Görüşleri. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(4), 693-712.
- Çekmez, E., Yıldız, C. ve Bütüner, S. Ö. (2012). Fenomenografik Araştırma Yöntemi. *Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi (EFMED)*, 6(2), 77-102.
- Çetin, G. & Harman, Ö. (2012). Lise Öğrencilerinin Organ Nakli ve Organ Bağışı Konusundaki Bilgi ve Tutumları. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 172-177.
- Dönmez-Usta, N. & Ültay, N. (2015). Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının "Kimya" Metaforlarının Karşılaştırılması Üzerine Bir Çalışma. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*.
- Girmen, P. (2007). İlköğretim öğrencilerinin konuşma ve yazma sürecinde metaforlardan yararlanma durumları. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Gökçe, N., Özer, H. & Kilci, Z. (2016). Sosyal Bilgiler Dersi Örneğinde Öğrencilere ve Ailelerine Göre Organ Bağışı. *Anadolu Journal of Educational Sciences International*, 6(1), 84-109.
- Gürbüzöglü-Yalmanlı, S. & Aydın, S. (2013). Öğretmen Adaylarının Biyoloji Kavramına Yönelik Metaforik Algıları. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(21), 208-223.
- Hamed, H., Awad, M.E., Youssef, K.N, Fouda, B., Nakeeb, A.E. & Wahab, M. A. (2016). Knowledge and Attitudes About Organ Donation Among Medical Students in Egypt: A Questionnaire. *Journal of Transplantation Technologies & Research*, 6(1), 1-4.
- Kaçça, G., Amado, S., Kıkıcı, İ., Cilasin, S., Dağ, E., Leylek, İ. & Şahin, Ö. (2009). Organ Bağışına Yönelik Tutumların Planlı Davranış Kuramı Çerçevesinde İncelenmesi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 24(64), 78-91.
- Kara, S., Salman, Z. & Öngel, K. (2012). Süleyman Demirel Üniversitesi Tıp Fakültesi Sağlık Personelinin Organ Bağışına Bakışı. *Ankara Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 11(1), 33-39.
- Kavurmacı, M., Karabulut, N. & Koç, A. (2014). Üniversite Öğrencilerinin Organ Bağışı Hakkındaki Bilgi ve Görüşleri. *Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi*, 11(2), 15-21.

- Koçak, A., Aktaş, E. Ö., Şenol, E., Kaya, A. & Bilgin, U. E. (2010). Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Öğrencilerinin Organ Nakli ve Bağışı Hakkındaki Bilgi Düzeyi. *Ege Tıp Dergisi*, 49(3), 153-160.
- Kose, O. O., Onsuz, M. F. & Topuzoglu, A. (2015). Knowledge Levels of and Attitudes to Organ Donation and Transplantation Among University Students. *Northern Clinics of İstanbul*, 2(1), 19-25.
- Liu, H., Peng, X., Zhang, S., Qiao, X. ve Hao, Y. (2015). Posthumous Organ Donation Beliefs of College Students: A Qualitative Study. *International Journal of Nursing Sciences*, 2, 173-177.
- Miles, M. B. & Huberman, A.M. (1994). *Qualitative Data Analysis: An Expanded Sourcebook* (Second Edition). California: SAGE Publications.
- MEB. (2013). İlköğretim kurumları (ilkokullar ve ortaokullar) fen bilimleri dersi (3, 4, 5, 6, 7 ve 8. sınıflar) öğretim programı. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı.
- Özdağ, N. (2001). Organ Nakli ve Bağışına Toplumun Bakışı. *C. Ü. Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 5(2), 46-55.
- Özmen, D., Çetinkaya, A. Ç., Sarızeybek, B. & Zeybek, A. (2008). Celal Bayar Üniversitesi Manisa Sağlık Yüksekokulu Öğrencilerinin Organ Bağışına İlişkin Bilgi ve Görüşleri. *Türkiye Klinikleri Tıp Bilimleri Dergisi*, 28, 311-318.
- Saban, A. (2008). Okula İlişkin Metaforlar. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 55, 459-496.
- Savaşer, S., Mutlu, B., Çağlar, S., Doğan, Z. & Canbulat, N. (2012). Hemşirelik Son Sınıf Öğrencilerinin Organ Bağışına Bakışları. *İstanbul Üniversitesi Florence Nightingale Hemşirelik Dergisi*, 20(1), 1-9.
- Soysal, D. & Afacan, Ö. (2012). İlköğretim Öğrencilerinin “Fen ve Teknoloji Dersi” ve “Fen ve Teknoloji Öğretmeni” Kavramlarına Yönelik Metafor Durumları. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(19), 287-306.
- Ulukök, Ş., Bayram, K. & Selvi, M. (2015). Fen Bilgisi Öğretmen Adaylarının Biyoloji Kavramına İlişkin Zihinsel İmgeleri (Metafor Analizi Örneği). *International Online Journal of Educational Sciences*, 7(3), 244-259.
- Yapıcı, İ. Ü. (2015). Lise Öğrencilerinin Biyoloji Kavramına İlişkin Metaforik Algıları. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(55), 139-147.
- Yaşar, M., Oğur, R., Uçar, M., Göçgeldi, E., Yaren, H., Tekbaş, Ö. F. & Korkmaz, A. (2008). Bir Sağlık Meslek Yüksekokulu Son Sınıf Öğrencilerinin Organ Bağışı Konusundaki Tutumları ve Tutumlarına Etki Eden Faktörler. *Genel Tıp Dergisi*, 18(1), 33-37.

Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2011). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*.
Ankara: Seçkin Yayıncılık.